

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
Scrisorile nefrancate nu se
primesc.
Manuscrisurile nu se returnează.
INSERATE
se primesc la Administrațiunea în
Brașov și la următoarele
BIBLIOTECI DE ANUNȚURI:
In Viena: la M. Dukas Nachf.,
Nax. Augenthaler & Emmerich
Lorenz, Heinrich Schalek, A. Op-
pelt Nachf., Anton Oppelich.
In Budapesta la A. V. Gold-
berger, Ekstein Bernat, Iuliu
Leopold (VII. Erzsebet-körut).
PREȚUL INSERȚIUNILOR: o se-
rie garmond pe o coloană 10
bani pentru o publicare. Pu-
blicări mai dese după tariful
și învoială. — RECLAME pe
pagina 3-a o seriă 20 bani

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXVII.

„GAZETA” iese în de-care și
Abonamente pentru Austro-Ungaria
Pe un an 24 cor., pe șase luni
12 cor., pe trei luni 6 cor.
N-rii de Duminecă 4 cor. pe an.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 fr. pe an.
Se primumeră la toate ofi-
ciile poștale din țară și din
afară și la d-nu colectori.
Abonamentul pentru Brașov
Administrațiunea, Piața mare,
Târgul Inului Nr. 30, etajul
I. Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul în casă: Pe un an
24 cor., pe șase luni 12 cor.,
pe trei luni 6 cor. — Un esem-
pliar 10 bani. — Atât abona-
mentele cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 204.

Brașov, Miercuri-Joi 16 (28) Septembrie

1904.

Delatorii noștri.

Acelora dintre noi, cari, când cu schimbarea statutelor „Asociațiunii” noastre, au avut prea bizara dăr puțin nimerita ideea de a înlocui vechiul titlu al acestei societăți literare și culturale române cu numirea benevolă, contrasă din silabile inițiale și scurtă: „Astra” — imitând astfel pe Maghiari, cari au dat societăților lor dișe culturale, în realitate însă mult certate cu spiritul de cultură adevărată, numele prescurtat de „Emke” (*), de sigur că nu le-a trecut prin minte, că printr’asta vor facilita numai șovinistilor adversari jurați ai culturii române de a vorbi despre societatea noastră, pe care până acuma ne-a succes a-o feri cât numai ni-a fost cu putință de gura lor cea rea.

Cuvântul „Astra” adevă e ușor de pronunțat pentru amicii ca și pentru adversarii, pentru cunoscătorii, cât și pentru necunoscătorii limbei române. Dăr nici de l’ai pune pe rug Maghiaral, ori Jidano-maghiarul, care nu scie românește, nu va pute pronunța și scrie fără de greșelă și fluent cuvântul „Asociațiune” — și din nenorocire pentru raporturile dintre poporele acestor țări de tot puțin dintre publicisții și politicianii maghiari de ađi sciu românește.

Numirea greu de pronunțat și de scris a societății noastre culturale nu puțin a contribuit până acuma, ca adversarii ei să se ocupe de ea foarte rar, mai ales, că prin lucrarea ei pacinică și liniștită nici nule dădea ocaziune de a se acăța de ea. De când însă a ajuns la modă numele de „Astra” pe care gazetarii șovinisti de totă categoria le vine mai ușor a-l scrie, pare că li-s’a deslegat limba și, credincioși tactice lor perverse, găsesc cu cale, în momentele de față, nu numai de a vorbi de rău Asociațiunea noastră, dăr de a ațita și agita chiar pe față în contra existenței ei.

Ce ușor i-a fost de esemplu lui Bartha Miklos a scrie sub titlul „Az Astra”, unul din acei articoli agitatori ai săi, prin cari din cas în cas alarmează pe cetitorii dela „Magyarország” arătându-le cât de periclitată este nația și patria maghiară din cauza „slăbiciunii” fișpanilor și a polițailor guvernului Tisza.

Pe două colone și jumătate Bartha variază în numărul de Duminecă al diarului amintit glumele sale pe cât de nesărate pe atât de rătăcitoare despre „Az Astra”, „mi az Astra?” și „az Astra emberei” și intrând în certă cu fișpanul lui Tisza și cu primarul guvernamental al orașului autonom Timișoara, pentru-că nu și-ar înțelege chemarea lor, ajunge la concludsiunea, că „Astra” trebuie suprimată și omenii „Astrei” la altă ocaziune trebuie să fie alungați cu băta afară din sala de întrunire a ei.

* Emke = Erdélyi magyar kulturegylet.

Cu ușrătatea și neconștientșitatea, ce caracterisază pe gazetaul ungar, ori de câte ori are de a face cu vr’una din naționalitățile urgisite, pentru care nu mai este loc în acăstă „patrie unitară națională maghiară”, Bartha Miklos se folosese de nisce minciuni încornurate răspândite *more solito* de unele foi de elacă jidovesce, pentru a face din ele cap de acusațiune în contra „Astrei”, care — după cum ne asigură și confratele de la Lugos — n’a păcătuit de patru-deci de ani, de când s’a înființat, alta, de cât că a invitat cu absterere de la usul de pân’ acuma, trei diaristi șovinisti maghiari din Timișoara la adunarea sa generală de Miercurea trecută.

Acestora are să le mulțumescă d l Bartha toate datele, ce le ia ca pretext pentru a acusa pe omenii „Astrei”, că agitază în contra națiunii și a crăiei maghiare și a-i declara de nisce minciunoși înșelători ai poporului și ai ocărnuirii unguresce.

Și fiind-că numitul domn gazetar, care e „gura satului” între șovinisti periodului cel străbătem, nu pôte scrie fără câte un tronf ardeiat al limbăgiului său agitatoric, acesta și-a ajuns culmea în articolul „az Astra” prin afirmarea, ce denotă înalta cultură a scriitorului, că „Mișu lăutarul singur plătesce mai mult, pentru-că e un patriot mai de încredere, decât totă „Astra”.

Dacă s’a păcălit vr’odată Bartha Miklos, atunci s’a păcălit lăudând peste măsură pe acest lăutar, că ar fi refuzat de a cânta pe „Dómne ține și protege” (Gott erhalte!); căci după cum se constată, „patriotismul vrednic de încredere” al lăutarului Mișu, nu l’a împiedecat ca, după tușul, cu care a răspuns la toastul pentru monarh, să întoneze acordurile imnului nostru național român.

Și totuși contra cui se ridică Bartha cu atăta furie și lipsă de tact și de bună cuviința contra cui se ridică, când pune mai presus patriotismul pretins șovinist al unui lăutar plătit, decât patriotismul omenilor „Asociațiunii”, cari representă flóra poporului român?

În contra sentimentului se ridică acest Cunchus șovinist, în contra sentimentului național ce se manifestă în iubirea de limbă și de cultură a „omenilor Astrei”.

Pentru a suprima acest sentiment strigă el după poliție și face imputări guvernului actual și trecut că n’a maghiarisat încă până ađi școlele Românilor.

Din mândru și mare opozițional el devine agent de rënd pentru planurile destructoare de cultură ale ministrului Berzeviczy, ér’ din campionul independenții și al libertății se face delatorul unui popor întreg, leal și credincios, la o stăpânire, care țintese a face din acest stat un model de stat polițienesc.

Un rol puțin de invidiat pentru un gazetar de talia lui Bartha.

Brașov, 15 (28) Septembrie.

Obstrucțiunea Cehilor. Nici nu s’a convocat încă parlamentul austriac și diferitele partide încep de pe acum a se ocupa cu atitudinea, ce au de gând s’o observe în viitorul „Reichsrath”. Cel mai de frunte diar al Cehilor „Narodni Listy” scrie, că la totă întâmplarea partidul Cehilor tineri va continua obstrucțiunea, până când nu va fi secerat victoria deplină în cestiunea limbei. De óre-ce-Maghiarii permit, ca fără de constituție și pe basa §-lui 14 să se guverneze în Austria, parlamentarismul austriac nu mai are nici o valoare pentru Cehi; ei n’au deci nici un motiv de a renunța la obstrucțiune.

Facultate italiană în Innsbruck. Guvernul austriac împlinesce o veche dorință a Italianilor din Austria: facultatea de drept din Innsbruck o separază de universitate și o transformă în *scollă superi-óră italiană independentă*. Ordinul ministrului instrucțiunii publice privitor la acăstă facultate italiană, s’a publicat în numărul de ér’ al fôiei oficiale austriace.

Memorandul Sașilor.

(Urmare.)

Să examinăm acum dispozițiile referitoare la examenul de capacitate al învțătorilor!

Nu vrem să cercetăm, întru cât se pôte justifica din punct de vedere pedagogic divisarea în două examene, dintre cari cel de-al doilea să se facă după 1—2 ani după absolvire; atăta însă este cert, că fixarea examenului special la un termen de 1—2 ani după absolvire era prevădută deja în legea instrucției primare, însă măsura acăsta s’a dovedit atât de rea, încât *însă și instituttele statului au fost cele dintâii, cari—fără considerare la dispoziția legii — s’au întors cu acest examen la termenul absolvirei*. Resultatul examenului maghiar însă este chiar primejdut, decât elevii unei preparandii nemaghiare se aplică la o școllă germană într’o împrejurime cu populație germană și apoi să fie siliți a face după doi ani examen din limba maghiară!

În general trebuie să se constate, că deosebirea esențială între dispozițiile proiectului și între cele actualmente în vîgóre, este următoarea:

Diploma se dobîndesce acum în timp de patru ani, ér’ după proiect în timp de 5—6 ani, ceea-ce este o scumpire și îngreunare a studiului, care, având în vedere sërăcia mediului din care se recrutează de-obicei învțătorii, va avé drept consecință reducerea numărului candidaților la acăstă carieră.

Actualmente examenul pentru diplomă se face pe lângă intervenția inspectorului de școle. Conform proiectului, acest examen trece cu totul în resortul statului.

Actualmente se face în instituttele noastre în limba germană. Conform proiectului (§ 70) limba germană se reduce la două obiecte. (Religia și morala, pedagogica și metodică).

În general influenței ministeriale i-se dă o intensitate ne mai pomenită.

Să analizăm dispozițiile referitoare la acăstă influență:

Ministrul va fixa ordinea examenului fundamental (§ 60); el va da permisiune (§ 32) a depune examenul special mai târziu decât după doi ani; el va da elevilor particulari permisiune (§ 68) de a depune esamenul fundamental și special. Tot atâtea dispoziții îngreunătoare, cari violéză grav autonomia bisericeii și cari în același timp diminuează pe căi piezișe influența patronilor școlei, căci este evident, că fie-care ordine de examen în ultima analiză trebuie să aibă influență hotărîtore asupra întregii instrucțiuni.

Am arătat de repețite-ori, că anteproiectul violéză grav autonomia bisericeii noastre. Abstragând de la numărósele cazuri singuratece, pe cari le-am citat deja, sunt cu deosebire două puncte, pe cari trebuie să le considerăm ca *violări extreme, până acum neîncercate, a autonomiei noastre garantate prin lege*. Punctul întâiu este dispoziția vizată în anteproiect, că cualificația învțătorilor trebuie să se dobîndescă nu ca până acuma prin un esamen depus la preparandia (seminarul) confesională, ci în fața unei comisiuni esaminătoare de stat. Dispoziția acăsta este *gravaminosă în gradul cel mai mare nu numai fiind-că ea confiscă brevi manu un drept exercitat din vechime în cadrul autonomiei confesionale și ducé chiar și esamenul asupra credinței și moralei, va să dăcă asupra unor cestiuni de credință, înaintea comisiunii statului, — ci și fiind-că esamenul ce trebuie depus înaintea forului statului va trebui să se facă de acum înainte de cătră candidații bisericeii noastre nu în limba lor maternă, și nu în limba, în care și-au căpălat crescerea științifică, în sfîrșit nici în limba, în care vor fi chemați a-și practica vocațiunea lor de învțători, ci în limba maghiară.*

Scim prea bine, că proiectul face confesiunilor nemaghiare concesiunea, ca examenul să se pótă face din două obiecte (din cele șese) în limba institutului. Suntem însă de părerea, că cu totă concesiunea acăsta, reprimarea limbei de predare a institutului merge prea departe și o reprimare în o asemenea măsură nu o vedem justificată prin motivarea, că adevăcă candidatul va trebui să-și dovedescă la examen în chip suficient capacitatea sa în întrebuintarea limbei maghiare.

Dacă s’ar ținé cont numai de cerința acăsta din urmă, atunci ar trebui să se evite o codificare a acestei dispoziții, prin al cărei text candidatul să fie espus ispitei, de a renunța în examen la întrebuintarea limbei de predare a institutului, numai ca să-și asigure o apreciere mai binevoitoare a cunoscîntelor sale.

Nu găsim potrivită nici espunerea, prin care autorul proiectului se încercă a motiva și justifica trecerea în resortul statului a examenului de capacitate.

A se referi la usul din alte state, ar fi un motiv foarte subred chiar și atunci, când autonomia școlară ar fi și acolo un drept al confesiunilor păzit cu gelosie de vécuri, sancționat și garantat prin număróse tratate de pace, convenții, diplome, jurăminte regesci și în timpul mai recent prin legi, cari posed caracterul unor legi fundamentale de stat.

Chiar și când toate acestea ar fi de față în acele state, întocmai ca și la noi, totuși pentru stabilirea analogiei, ar lipsi încă ceva, anume: identitatea scopurilor.

HIRDETMÉNY.

Brassó vármegye igazoló választmányának folyó évi szeptember hó 21-én tartott ülésében hozott határozata alapján ezennel köztudomásra hozom, hogy a brassói m. kir. adóhivatalnak a legtöbb adófizetőkről szóló kimutatása, valamint az annak alapján az igazoló választmány által az 1905-ik évre összeállított Brassó vármegye legtöbb adófizetők névjegyzéki kimutatása a vármegye főjegyzőjénél a rendes hivatalos órák alatt folyó évi **október hó 4-éig betekinthető**, és hogy az igazoló választmány a névjegyzék megállapítása céljából ülését folyó évi **október hó 5-én délelőtt 10 órakor** fogja megtartani.

Mindazok, kik a névjegyzéki kimutatás ellen felszólamlással élni kívánnak, vagy az 1886. évi XXI. t. cz. 26. §-ában megírt kedvezményt igénybe venni óhajtják, vonatkozó megjegyzéseiket megtehetik, illetve beadhatják vagy a vármegye főjegyzőjénél folyó évi október hó 4-ig a rendes hivatalos órák alatt vagy pedig az igazoló választmánynak a névjegyzék megállapítása céljából folyó évi október hó 5-én d. e. 10 órakor az alispáni hivatalban megtartandó ülésében.

A brassói m. kir. adóhivatal kimutatása alapján összeállított a legtöbb adófizetők névjegyzéke a következő:

		Korona	fil.			Korona	fil.
1 Czell Károly, gyáros	Brassó	28,248	74	64 Schmutzler György, gyáros	Brassó	1 489	21
2 Dr. Czell Vilmos, gyáros	"	24,624	32	65 Ids. Marczell Mihály, bérlő	Rozsnyó	1,474	19
3 Cze'l Frigyes,	"	10,651	35	66 Ifj. Otrobán Radó, háztulajd. Budapest prófeta ut 8		1,470	36
4 Hessheimer Adolf, kereskedő	"	6,444	64	67 Dr. Jekelius Frigyes, városi orvos	Brassó	1,438	44
5 Neustädter Károly, gyáros	"	5,980	18	68 Dr. Philippi Frigyes, ügyvéd	"	1,423	62
6 Dr. Fabritius Ágost, orvos	"	5 552	14	69 Leitinger József, bank igazgató	"	1,409	02
7 Dreksler Sándor, magánzó	"	5,547	69	70 Scherg György ids., mészáros	"	1,399	90
8 Mayer Emanuel, kereskedő	"	5,075	26	71 Dusoiu János, kereskedő	"	1,373	66
9 Adler Jakab, bankár	"	4,923	20	72 Copony Traugott, orsz. képviselő	"	1,371	20
10 Adler Adolf,	"	4,805	17	73 Irk Antal, földbirtokos	"	1,370	53
11 Fleischer Mihály, gyáros	"	4,670	59	74 Dr. Muresianu Aurel, laptulajdonos	"	1 355	88
12 Porr Emil, gyáros	"	4 414	96	75 Paul Vilmos, gyáros	"	1,334	78
13 Adler R. Jakab, ruhakereskedő	"	3,736	56	76 Fabritius Lároly, kereskedő	"	1,323	28
14 Dr. Bogdán Andor, ny. albiró	S.-Szt.-György	3,729	14	77 Damian Simion, ügyvéd	"	1,313	88
15 Dr. Flechtenmacher Károly, orvos	Brassó	3,592	84	78 Witting Ferencz, mészáros	"	1,310	33
16 Copony Márton, gyáros	"	3,379	78	79 Dr. Breckner Vilmos, ügyvéd	"	1,300	53
17 Scherg Vilmos,	"	3,268	26	80 Dr. Krauss Walter, városi kórházifőorvos	"	1,279	—
18 Mátyás József, kereskedő	"	3,237	80	81 Herter János, gyáros	"	1,267	90
19 Verzár István,	"	2,853	82	82 Dr. Baiulescu György, orvos	"	1,214	—
20 Kenyeres Károly, gyáros	"	2,779	89	83 Harth Károly, kereskedő	"	1,206	93
21 Aronsohn Henrik, szállító	"	2,719	68	84 Porr Alfred, vállalkozó	"	1,197	91
22 Eitel Gusztáv, gyáros	"	2,688	44	85 Scherg Henrik, mészáros	"	1,193	58
23 Schiel János,	"	2,553	95	86 Teutsch Gyula, kereskedő	"	1,186	20
24 Marer Benő,	"	2 371	73	87 Stefani György, földbirtokos	Földvár	1,170	17
25 Bernhárd Rezeő, gyáros	"	2,371	10	88 Tartler Alfred, kereskedő	Brassó	1,161	92
26 Popp B. György, magánzó	"	2,363	70	89 Palmherth Ferencz, kereskedő	"	1,156	62
27 Hiemesch Henrik, gyáros	"	2,335	29	90 Furnca N. György, mészáros	"	1,145	70
28 Miess Lajos, kereskedő	"	2,274	20	91 Zintz Heinrich, kereskedő	"	1,135	73
29 Mayer József, ügyvéd	"	2,262	83	92 Simay Geő kereskedő	"	1,125	46
30 Jeremias György, gyáros	"	2,140	95	93 Zeidner Henrik ids. magánzó	"	1,122	97
31 Nemes Péter, kir. közjegyző	"	2,124	42	94 Szeghő Árpád, bérlő	"	1,108	03
32 Papp László, kereskedő-gyáros	"	2,117	49	95 Schwarz András, házbirtokos	"	1,098	91
33 Ifj. Scherg Frigyes, gyáros	"	2,113	48	96 Kleess Keresztély, bérlő	"	1,096	80
34 Adler Lipót, házbirtokos	"	2,033	31	97 Dr. Schwarz Frigyes, orvos	"	1,087	—
35 Kertsch Keresztély, ny. városi mérnök	"	1,998	90	98 Dr. Manoiu Miklos, ügyvéd	"	1,076	90
36 Bönches Gusztáv, kereskedő	"	1,998	57	99 Kanner Alfred, kereskedő	"	1,075	—
37 Schnell Károly, kir. közjegyző	"	1,963	56	100 Dr. Vajna Gábor, ügyvéd	"	1,062	94
38 Adám Károly, ügyvéd	"	1,919	14	101 Hornung Károly, magánzó	"	1,045	92
39 Roth Viktor, gyógyszerész	"	1,896	—	102 Müller Gyula, háztulajd.	"	1,045	42
40 Haluskai Vilmos, rézműves	"	1 866	76	103 Schmidt Lajos, szállító	"	1,029	19
41 Dr. Mandl Adolf, ügyvéd	"	1,819	—	104 Kugler Ede, gyógyszerész	"	1,027	—
42 Tartler Márton, magánzó	"	1,808	90	105 ids. Lassel Jenő, tanár	"	1,008	72
43 Seewaldt Alfred, malomtulajdonos	"	1,507	57	106 ifj. Köpe István, bérlő	Hosszufalu	1,011	17
44 Korodi Mihály, vállalkozó	"	1,802	08	107 Virág József, vendéglős	Brassó	1,006	16
45 Schlandt Gottlieb, gyáros	"	1,799	64	108 Meschendörfer József, lelkész	Szt.-Péter	1,000	10
46 Maurer Viktor, házbirtokos	"	1,795	43	109 Tischler János, malomtulajdonos	Brassó	996	50
47 Reich Ágost, városi tiszti ügyész	"	1,788	02	110 Fratschkes Vilmos, lelkész	Vidombák	985	—
48 Römer Gyula, tanár	"	1,779	—	111 Dr. Herfarth Ferencz, főesperes	Kereszténfalva	981	72
49 Puscarju József, ügyvéd	"	1,775	02	112 Dr. Orendi Gyula, ügyvéd	Brassó	961	32
50 Reményik István, házbirtokos	"	1,752	51	113 Beer Mihály, kereskedő	"	955	90
51 Kassik Antal, sörkereskedő	"	1,674	95	114 Stenner Pál, magánzó	"	954	23
52 Malcher Mór, kávéháztulajd.	Brassó	1,656	88	115 György József, forrástulajdonos	"	948	30
53 Klein Samuel, fakereskedő	"	1,615	59	116 Dr. Leményi Miklos, ügyvéd	"	945	52
54 Tichi Ferencz sörgyáros	Földvár	1,605	66	117 Konrad Ede, vállalkozó	Rozsnyó	934	42
55 Hennin Ferencz, földbirtokos	Brassó	1,595	03	118 Nagelschmidt János, házbirtokos	Brassó	930	50
56 Sabadean Iános, kereskedő	"	1,576	80	119 Voina Vazul, esperes	"	929	24
57 Roll Ottó, ügynök	"	1,558	30	120 Bosin Antal, vállalkozó	Apácza	922	34
58 Savu György, kereskedő	"	1,548	78	121 Fain Armin, fakereskedő	Brassó	903	—
59 Savu Ilyés, kereskedő	"	1,548	78	122 Horn Mór,	"	899	93
60 Stiehler Ferencz, ny. városi pénzt elleőr	"	1,540	—	123 Dr. Gust Henrik, orvos	"	895	22
61 Kanner Ede, kereskedő	"	1,532	35	124 Schmidt Vilmos, ügyvéd	"	892	24
62 Prentner József, kereskedő	"	1,516	80	125 Lang Károly, kereskedő	"	887	66
63 Dr. Lassel Jenő, tanár	"	1,501	—				

Brassó, 1904. évi szeptember hó 21-n.

Dr. JEKEL, alispán.

Cursul la bursa din Viena.		Impr. uug. cu premii 207.—		Acții de-ale Băncei austro-ungară . 16.14		Cursul pieței Brasov.	
Din 22 Septembrie n. 1904.		Losuri pentru reg. Tisei și Seghe tin . 160.75		Acții de-ale Băncei ung. de credit. 779.—		Din 26 Septembrie n. 1904	
Renta ung. de aur 4%	118.75	Renta de hârtie austr.	99.55	Acții de-ale Băncei austr. de credit	670.50	Bancnote rom. Cump. 18.96	Vând. 19.02
Renta de corone ung. 4%	97.65	Renta de argint austr.	99.50	Napoleondori	19.03	Argent român. " 19.80	" 18.90
Impr. căil. fer. ung. în aur 3 1/2 %	88.90	Renta de aur austr.	119.25	Mărci imperiale germane.	117.37 1/2	Napoleond'ori. " 19.02	" 19.10
Impr. căil. fer. ung. în argint 4%	97.75	Bonuri rurale ungare 3 1/2 %	91.05	London vista	239.50	Galbeni " 11.20	" 11.30
Bonuri rurale croate-slavone	98.50	Losuri din 1860.	154.50	Paris vista	95.07 1/2	Ruble Rusesce " 2.52	" 2.64
				Note italiene	95.10	Mărci germane " 117.20	" 117.40